

OZNAČOVANIE PRODUKTOV V KONTEXTE INTEGROVANEJ PRODUKTOVEJ POLITIKY

Miroslav RUSKO - Vojtech KOLLÁR

THE LABELLING OF PRODUCTS IN THE CONTEXT OF THE INTEGRATED PRODUCT POLICY

Abstrakt

Cieľom označovania potravín je zaručiť spotrebiteľom prístup ku kompletným informáciám o obsahu a zložení výrobkov, aby sa chránilo ich zdravie a záujmy. Ostatné informácie môžu poskytnúť podrobnosti o osobitnom aspekte výrobku. Označovanie niektorých nepotravinových výrobkov musí obsahovať aj osobitné informácie, aby sa zaručilo ich bezpečné používanie a aby si mohli spotrebiteľia uplatňovať právo na skutočnú voľbu. Balenie potravín musí dodržiavať výrobné kritériá s cieľom predísť kontaminácii potravinových výrobkov.

Kľúčové slová: riziko, bezpečnosť, environment

Abstract

The objective of labelling is to guarantee to the consumers an access to complete information on content and composition of the products, in order to protect their health and interests. The another information can provide some details about a specific aspect of the product. The labelling of some non-food products must also contain also some specific information, in order to ensure their safe use, for the consumers to be able to exercise their right to a real choice. Food packaging must comply with the production criteria in order to prevent the contamination of food products.

Key words: risk, safety, environment

Úvod

Všetky výrobky a služby majú nejaký vplyv na životné prostredie, či už počas svojej výroby, používania alebo zneškodňovania. Integrovaná produktová politika sa snaží dosiahnuť zníženie týchto vplyvov prostredníctvom environmentálnych opatrení zameraných na celý životný cyklus produktu. To znamená, že vplyvy na životné prostredie budú riešené v tom bode životného cyklu, v ktorom bude možné najlepšie a nákladovo najefektívnejšie znížiť celkové vplyvy na životné prostredie a spotrebu zdrojov.

Integrovaná produktová politika

Hlavné ciele integrovanej produktovej politiky

- znižovať zdroje pri výrobe, používaní a zneškodňovaní výrobkov,
- znižovať negatívne vplyvy výrobkov a služieb na životné prostredie,
- prispievať k riešeniu environmentálnych otázok a podporovať hospodárske a spoločenské ciele EÚ v rámci Stratégie trvalo udržateľného rozvoja.¹

Prístup na základe integrovanej produktovej politiky je všeobecne uznávaný ako potenciálne veľmi účinný spôsob pre riešenie environmentálnej dimenzie produktov. Je založený na piatich kľúčových zásadách:

- ◆ uvažovanie orientované na životný cyklus produktu (LCT - Life cycle thinking)
 - jedná sa o zníženie kumulatívnych vplyvov na životné prostredie počas všetkých fáz životného cyklu výrobku v snahe riešiť všetky problémové fázy
 - uvažovanie orientované na životný cyklus produktu predpokladá aplikovanie technických nástrojov akými sú posudzovanie životného cyklu (LCA - Life Cycle Assessment), hodnotenie nákladov na životný cyklus (LCC - Life Cycle Costing), prípadne environmentálne manažérske účtovníctvo (EMA - Environmental Management Account)
- ◆ práca s trhom - stanovenie stimulov na udržateľnejšie smerovanie trhu podporovaním ponuky a dopytu na environmentálne vhodnejšie výrobky
- ◆ zapojenie zainteresovaných strán - povzbudiť všetky dotknuté záujmové skupiny, ktoré prichádzajú s produktom do styku:
 - Priemysel – ako najlepšie zapracovať environmentálne aspekty do dizajnu svojich výrobkov (aplikovanie metódy ekodizajnu na základe vykonanej LCA, LCC).
 - Spotrebiteľia – ako nakupovať environmentálne vhodnejšie výrobky, ako ich lepšie využívať a environmentálne a bezpečne zneškodňovať.
 - Vláda – môže stanoviť podmienky hospodárskeho, právneho a environmentálneho rámca pre celý hospodársky priestor a tiež priamo pôsobiť na trh - nakupovaním environmentálne vhodnejších výrobkov.
- ◆ neustále zlepšovanie - zlepšovanie za účelom znižovania negatívnych vplyvov v každej fáze životného cyklu (dizajn, výroba, používanie, nakladanie s odpadom), berúc pritom do úvahy parametre stanovené trhom.

¹ SAŽP.[online]Integrovaná politika. Available on - URL: <http://www.sazp.sk/public/index/go.php?id=1680&lang=sk>

Výsledkom je určenie vlastného tempa podnikov vo väzbe na podmienky na trhu a využitie možností zlepšovania tam, kde je to pre podnik nákladovo najviac efektívne.

♦ rozmanitosť nástrojov politiky - povinné legislatívne nástroje, resp. dobrovoľné nástroje, kde určujúcim faktorom je účinnosť nástroja pri dosahovaní požadovaného výsledku vo väzbe na princípy udržateľného rozvoja.²

Technické predpisy upravujúce označovanie produktov

Základom bezpečného užívania každého výrobku bežným spotrebiteľom je získanie dostatku informácií. Tieto informácie by mal poskytnúť v prvom rade výrobca, pretože on je zodpovedný za uvedenie bezpečného výrobku na trh.³

Výrobca a dovozca, ktorí výrobok uvádzajú na trh sú povinní výrobok zrozumiteľne, viditeľne a vhodnou formou označiť informáciami, ktoré umožňujú zhodnotiť riziká spojené s jeho používaním, alebo inými informáciami, ktoré s bezpečnosťou výrobku súvisia. Na výrobku musia byť uvedené údaje nevyhnutné na identifikáciu výrobcu a dovozcu výrobku, a ak je to nevyhnutné, aj série výrobkov. Veľmi dôležité je, aby výrobok svojimi vlastnosťami spĺňa požiadavky bezpečnosti, ale určitý spôsob jeho používania môže bezpečnosť spotrebiteľa ohroziť, a ak také nebezpečenstvo nie je zjavné, výrobca a dovozca sú povinní na toto nebezpečenstvo upozorniť v sprievodnej dokumentácii. Súčasne sú povinní presne určiť časti výrobku, ktoré môžu spôsobiť nebezpečenstvo, a opísať spôsob ich bezpečného používania.

Technické požiadavky na výrobky a posudzovanie zhody

Technické požiadavky na výrobok v zmysle zákona č. 264/1999 Z.z. o technických požiadavkách na výrobky a o posudzovaní zhody a o zmene a doplnení niektorých zákonov sú požadované charakteristiky výrobku obsiahnuté v technickom predpise alebo v technickej norme, ktorými sú technické špecifikácie, a to:

- úroveň kvality,
- úžitkové vlastnosti,
- bezpečnosť,
- rozmery,
- názov, pod ktorým sa predáva,
- značky,
- skúšanie výrobku a skúšobné metódy,
- balenie,
- označovanie výrobku alebo vybavenie štítkom,
- postupy posudzovania zhody výrobku s právnymi predpismi alebo s technickými normami,
- výrobné metódy a procesy, ktoré majú vplyv na charakteristiky výrobku.

Výrobca alebo jeho splnomocnenec alebo dovozca (ďalej len výrobca alebo dovozca) môže uvádzať na trh iba bezpečné výrobky, a to bez ohľadu na to, či sú určené na osobnú potrebu alebo na profesijné použitie. Ak nemožno identifikovať výrobcu alebo dovozcu, za splnenie podmienok uvedenia výrobku na trh zodpovedá distribútor.

Výrobca alebo dovozca určeného výrobku posudzuje pred uvedením na trh zhodu jeho vlastností s technickými požiadavkami ustanovenými technickými predpismi.

Určené výrobky môže výrobca alebo dovozca uviesť na trh iba po posúdení zhody ich vlastností s technickými požiadavkami na ich bezpečnosť podľa tohto zákona a technických predpisov, a to spôsobom, ktorý zodpovedá posudzovaniu zhody podľa § 12 zákona č. 264/1999 Z.z.

Výrobca alebo dovozca určeného výrobku môže uviesť na trh len taký výrobok, ktorý spĺňa všetky technické požiadavky, ktoré sa na určený výrobok vzťahujú. Pred uvedením určeného výrobku na trh je povinný vydať písomné vyhlásenie o zhode s technickými predpismi, ak sa naň nevzťahuje § 13 ods. 6 zákona č. 264/1999 Z.z.

Výrobca alebo dovozca musí distribútorovi na jeho žiadosť poskytnúť vyhlásenie o zhode.

Distribútor nesmie distribuovať výrobok, o ktorom na základe svojich odborných znalostí vie alebo o ktorom môže predpokladať, že môže ohroziť oprávnený záujem.

Distribútor nesmie distribuovať určený výrobok, na ktorý výrobca alebo dovozca nevydal vyhlásenie o zhode (§ 13 zákona č. 264/1999 Z.z.) alebo na ktorý nemá pri distribúcii vyhlásenie o zhode alebo písomné potvrdenie, že výrobca alebo dovozca vydal vyhlásenie o zhode, alebo ak ho výrobca neoznačil značkou zhody.

Značky zhody a označenia

Určený výrobok, na ktorom sa vykonalo posúdenie zhody podľa § 12 zákona č. 264/1999 Z.z., možno označiť značkou zhody.

Značky zhody sú:

² SAŽP.[online]Integrovaná politika. Available on - URL: <http://www.sazp.sk/public/index/go.php?id=1680&lang=sk>

³ RUSKO, M., 2010: *Bezpečnostné a environmentálne manažérstvo*. - Žilina: Strix, Edícia EV-7, 4. revidované vydanie. ISBN 978-80-89281-58-9. 335 s.

- slovenská značka zhody CSK,
- ostatné značky zhody,
- označenie CE,
- zahraničné značky zhody.

Podnikateľ podľa § 2 ods. 1 písm. b) a d) je povinný označiť určený výrobok značkou zhody pred jeho uvedením na trh (ďalej len "značkár"), ak to ustanovuje technický predpis.

Právne predpisy týkajúce sa problematiky produktov v EÚ

Na väčšinu produktov, ktoré sú umiestnené na trhu Európskej únie (na národnej alebo na európskej úrovni alebo na oboch) sa vzťahujú technické predpisy, ktoré majú zabezpečiť minimálnu úroveň zdravia a bezpečnosti pre ľudí, zvieratá a životné prostredie.

Nevítaným dôsledkom národných technických predpisov je vytvorenie prekážok pre slobodný pohyb tovaru cez národné hranice. *Európska únia uplatňuje dva hlavné princípy*, aby zabránila technickým predpisom vo vytváraní tzv. technických prekážok obchodu v rámci Jednotného trhu:

- *vzájomné uznávanie produktov EÚ* vyrobených podľa národných technických predpisov, ak nie je možné uplatniť harmonizovanú európsku legislatívu
- *harmonizácia technických predpisov*:
 - na európskej úrovni vysoko technickými a podrobnými smernicami (tzv. Starý prístup; od roku 1970 do 1985)
 - alebo smernicami, ktoré stanovujú len základné požiadavky na bezpečnosť a zdravie, t.j. tzv. Nový prístup k technickej harmonizácii a standardizácii podľa rezolúcie Rady ministrov zo 7. mája 1985 (⁴) a Globálny prístup k posudzovaniu zhody podľa rezolúcie Rady ministrov z 21. decembra 1989 (⁵) v harmonizovanom sektore.

Nový prístup

Cieľom Nového prístupu je vytvorenie flexibilnej a technologicky neutrálnej legislatívy zabezpečujúcej slobodný pohyb tovaru na Jednotnom trhu EÚ. Smernice Nového prístupu sú založené na rovnakých ďalej uvedených princípoch.

- Harmonizácia je obmedzená na určenie povinných základných požiadaviek, ktoré majú zabezpečiť vysokú úroveň ochrany verejného záujmu (zdravie, bezpečnosť, ochrana spotrebiteľov, ochrana životného prostredia).
- Len produkty spĺňajúce základné požiadavky môžu byť umiestnené na trhu a uvedené do prevádzky.
- Výrobcovia si môžu vybrať vhodné technické riešenie, ktoré bude spĺňať základné požiadavky.
- Určenie postupov posudzovania zhody.
- Povinnosť označenia CE (Označenie CE poukazuje na to, že produkt vyhovuje základným požiadavkám relevantných smerníc a že prešiel postupom posudzovania zhody.).
- Povinnosť dozoru nad trhom a stiahnutia nevyhovujúcich produktov, ktorú majú členské štáty.⁶

Právne predpisy týkajúce sa problematiky produktov a environmentálneho označovania

Právne predpisy týkajúce sa problematiky produktov a environmentálneho označovania...

- Zákon 469/2002 Z. z. *o environmentálnom označovaní výrobkov*, ktorým sa upravujú podmienky a postup pri udeľovaní a používaní environmentálnych značiek - národnej značky „Environmentálne vhodné produkty“ a európskej značky „Environmentálna značka EÚ“ a vyhlášky č. 258/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon.
- Vyhláška 258/2003 Z.z. Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky *ktorou sa vykonáva zákon o environmentálnom označovaní výrobkov*
- Z Nariadenia (ES) č. 1980/2000 (v súčasnosti je platné nové nariadenie č. 66/2010) *o zrevidovanom systéme udeľovania environmentálnej značky spoločenstva a ostatných priamo súvisiacich predpisov EÚ* v súvislosti s úlohami, ktoré pre SR vyplývajú z členstva v EÚ

Súvisiace predpisy sú výnosy ministerstva životného prostredia, ktorými sa stanovujú osobitné podmienky na udelenie národnej environmentálnej značky. Nakoľko uznesenie vlády SR č. 97 z roku 1996 je naďalej platné, súvisiacimi predpismi sú aj doteraz platné Smernice NPEHOV.

Právne predpisy týkajúce sa problematiky produktov a bezpečnosti produktov

Právne predpisy týkajúce sa problematiky produktov a bezpečnosti produktov:

⁴ Úradný vestník Európskej únie OJ C 136 z 04/06/85

⁵ Úradný vestník Európskej únie C 10 z 16/01/90

⁶ RPIC. [online] - Legislatíva o produktoch v EÚ [cit.2013-03-25] <<http://www.rpicpo.sk/portal/?c=12&id=606>>

- nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 404/2007 Z. z. o všeobecnej bezpečnosti výrobkov
- Zákon 250/2007 Z.z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení zákona č. 397/2008 Z. z. a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o ochrane spotrebiteľa)
- Smernica 2001/95/ES o všeobecnej bezpečnosti produktov - ukladá výrobcovi/distribútorovi všeobecnú povinnosť umiestňovať na trhu len bezpečné produkty a uvádza kritéria, na základe ktorých sa musí posúdiť, či produkt spĺňa požiadavky bezpečnosti.
- Smernica 2001/95/ES nahradila Smernicu 92/59/ES o všeobecnej bezpečnosti produktov od 15. januára 2004. Má sa uplatňovať v prípadoch, ak bezpečnosť daných produktov neupravujú žiadne špeciálne predpisy spoločenstva, alebo ak legislatíva daného odvetvia nie je dostatočná.

Podľa smernice o všeobecnej bezpečnosti produktov musí každý produkt, ktorý je umiestnený na trhu a ktorý je určený pre spotrebiteľov alebo pravdepodobne bude používaný spotrebiteľmi, vrátane produktov slúžiacich na poskytovanie služieb, spĺňať požiadavku bezpečnosti s výnimkou už použitých produktov, ktoré majú starožitnú hodnotu alebo ktoré sú určené na opravu.

Označovanie výrobkov a balenie

Cieľom označovania potravín je zaručiť spotrebiteľom prístup ku kompletným informáciám o obsahu a zložení výrobkov, aby sa chránilo ich zdravie a záujmy. Ostatné informácie môžu poskytnúť podrobnosti o osobitnom aspekte výrobku, ako je napríklad jeho pôvod alebo výrobná metóda. Niektoré potraviny, ako sú geneticky modifikované organizmy, alergénne potraviny, potraviny určené pre dojčatá či dokonca rozličné nápoje, sú takisto predmetom osobitných nariadení. Označovanie niektorých nepotravinových výrobkov musí obsahovať aj osobitné informácie, aby sa zaručilo ich bezpečné používanie a aby si mohli spotrebiteľia uplatňovať právo na skutočnú voľbu. Okrem toho musí balenie potravín dodržiavať výrobné kritériá s cieľom predísť kontaminácii potravinových výrobkov.⁷

Označovanie výrobkov a balenie v oblasti **potravinových výrobkov** je okrem iného zamerané najmä na:

- označovanie potravín - Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1169/2011 z 25. októbra 2011 o poskytovaní informácií o potravinách spotrebiteľom, ktorým sa menia a dopĺňajú nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1924/2006 a (ES) č. 1925/2006 a ktorým sa zrušuje smernica Komisie 87/250/EHS, smernica Rady 90/496/EHS, smernica Komisie 1999/10/ES, smernica Európskeho parlamentu a Rady 2000/13/ES, smernice Komisie 2002/67/ES a 2008/5/ES a nariadenie Komisie (ES) č. 608/2004.
- označovanie, prezentácia a reklama potravín - Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2000/13/ES z 20. marca 2000 o aproximácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa označovania, prezentácie a reklamy potravín.
- výroba a označovanie ekologických produktov
- zaručené tradičné špeciality
- zemepisné označenia a označenia pôvodu
- sledovateľnosť a označovanie GMO
- nutričné označovanie
- výživové a zdravotné tvrdenia - Nariadenie EP a Rady (ES) č. 1924/2006
- identifikácia a označovanie hovädzieho a teľacieho mäsa
- roztierateľné tuky
- označovanie a prezentácia aromatizovaných nápojov
- označovanie a zemepisné označenie liehovín
- cukry - balenie a označovanie
- prídavné látky v potravinách.⁸

Označovanie výrobkov a balenie v oblasti **nepotravinových výrobkov** je okrem iného zamerané najmä na:

- environmentálne značky (typ I, II a III),
- spotreba energie výrobkov: informácie a označovanie,
- energetická účinnosť kancelárskych zariadení - program Energy Star (EÚ – USA),
- ekodizajn energeticky významných výrobkov,
- textilné výrobky (názvy textilných vlákien a označenie etiketou),
- označovanie obuvi,

⁷ Označovanie výrobkov a balenie. - [on-line] Available on - URL:

http://europa.eu/legislation_summaries/consumers/product_labelling_and_packaging/index_sk.htm

⁸ Označovanie výrobkov a balenie. - [on-line] Available on - URL:

http://europa.eu/legislation_summaries/consumers/product_labelling_and_packaging/index_sk.htm

- kozmetické výrobky,
- detergenty,
- informácie o spotrebe paliva a emisiách CO₂ z nových automobilov,
- klasifikácia, balenie a označovanie chemických látok a ich zmesí,
- klasifikácia, balenie a označovanie nebezpečných látok,
- klasifikácia, balenie a označovanie nebezpečných prípravkov.

Záver

Európska politika v prospech spotrebiteľov má za cieľ zachovávať ich zdravie, bezpečnosť a záujmy, ako to ustanovuje článok 169 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Táto politika podporuje práva spotrebiteľov na informácie a vzdelávanie a ich právo organizovať sa s cieľom chrániť svoje záujmy. Informácie sú rozhodujúcim faktorom pre spotrebiteľov pri výbere a ovplyvňujú záujmy spotrebiteľov aj ich dôveru vo výrobky a služby, ktoré sú v obehú vnútorného trhu. V rámci Európskej únie majú spotrebiteľia k dispozícii sériu nástrojov a sietí, ktoré im poskytujú spoľahlivé informácie a pomáhajú riešiť akékoľvek problémy, na ktoré môžu naraziť na vnútornom trhu. Existuje aj množstvo pravidiel na ochranu spotrebiteľov, ktorí čelia podnikom využívajúcim nekalé obchodné praktiky alebo klamlivú reklamu. Prísne spoločné bezpečnostné normy týkajúce sa výrobkov a služieb, ktoré sú v obehú vnútorného trhu, sú nevyhnutné na ochranu zdravia spotrebiteľa. Európska únia ustanovila všeobecné bezpečnostné pravidlá týkajúce sa služieb, potravín a nepotravinových výrobkov, ktoré musia dodržiavať výrobcovia a dovozcovia týchto výrobkov a služieb. Tieto pravidlá sa týkajú nástrojov monitorovania a varovania, ktoré sú určené na analýzu a predchádzanie rizikám a na riešenie nebezpečných situácií. Vypracovali sa aj osobitné ustanovenia pre určité výrobky, ktorých zloženie, výroba alebo použitie môžu predstavovať riziko pre spotrebiteľa.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Označovanie výrobkov a balenie. - [on-line] Available on - URL:

http://europa.eu/legislation_summaries/consumers/product_labelling_and_packaging/index_sk.htm

Označovanie výrobkov a balenie. - [on-line] Available on - URL:

http://europa.eu/legislation_summaries/consumers/product_labelling_and_packaging/index_sk.htm

RPIC. [online] - Legislatíva o produktov v EÚ. Available on - URL: <<http://www.rpicpo.sk/portal/?c=12&id=606>>

RUSKO, M., 2010: *Bezpečnostné a environmentálne manažérstvo*. - Žilina: Strix, Edícia EV-7, 4. revidované vydanie. ISBN 978-80-89281-58-9. 335 s.

SAŽP.[online]Integrovaná politika. Available on - URL: <http://www.sazp.sk/public/index/go.php?id=1680&lang=sk>>

Úradný vestník Európskej únie C 10 z 16/01/90

Úradný vestník Európskej únie OJ C 136 z 04/06/85

ADRESY AUTOROV

RNDr. Miroslav RUSKO, PhD., Slovenská technická univerzita v Bratislave, Materiálovotechnologická fakulta v Trnave, Botanická 49, Trnava, Slovenská republika, e-mail: miroslav.rusko@stuba.sk

prof. Ing. Vojtech KOLLÁR, PhD., Katedra bezpečnostného manažmentu, Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, Slovenská republika

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.